

Ismanstorps naturreservat

Arkeologisk schaktningsövervakning 2021

Ismanstorp 2:4, Långlöts socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Ivonne Dutra Leivas

Arkeologisk rapport 2021:34

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Ismanstorps naturreservat

Arkeologisk schaktningsövervakning 2021

Ismanstorp 2:4, Långlöts socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Författare	Ivonne Dutra Leivas
Copyright	Kalmar läns museum 2021
Redaktion	Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

Keywords: Stone fence, Stone wall, Iron Age, Historical time, Ismantorp

In October of 2021 Kalmar County Museum conducted an archaeological control related to a trench digging for new electrical cabling in Ismantorp, on the isle of Öland. Ismantorp is best known for its ancient ring fort, dated to Iron Age, but Ismantorp has many more ancient monuments that show an extensive Iron Age settlement, not least through extensive stone fences systems. The trench digging was planned in the Nature Reserve of Ismantorp, through the edges

of a couple of ancient fossil fields (L1957:21 and 1958:7881) and an ancient stone wall (L1957:271). The area where the archaeological control took place is also characterized by many stone walls representing property boundaries from different phases in historical time. The digging through the ancient remains and the more recent stone walls were supervised and documented by two archaeologists from Kalmar County Museum.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Genomförande	13
Resultat	17
Tolkning och åtgärdsförslag	22
Referenser	24
Tekniska och administrativa uppgifter	25
Bilagor	26

Figur 1. Karta över Kalmar län med Ismanstorp markerad med gult.

Sammanfattning

Mellan den 18–19 oktober genomförde Museiarkeologi sydost, Kalmar läns museum en schaktövervakning av en 430 m lång sträcka inom Ismantorps naturreservat, i samband med nedgrävning av elkabel. Ismantorp är mest känd för sin fornborg men Ismantorp har många fler fornlämningar som visar på en omfattande järnåldersbygd inte minst genom omfattande hägnadssystem. Schaktövervakningen var planerad att gå igenom kanten på två områden registrerade som fossil åker RAÄ L1957:21 och 1958:7881 samt en stensträng L1957:271. Inom områdena för fossil åker gjordes inga fornlämningsfynd. Däremot gick schaktet igenom stensträngen L1957:271 som inom undersökningsområdet var både flack och gles. I övrigt identifierades två rösen och två stensträngar som kan vara spår av äldre röjningar samt ett röse och en stenvall som möjligen

kan vara sentida. Kännetecknade för området var även olika stenmurar korsade området och som representerar olika faser för hur landskapet hade organiserats under historisk tid. I norr återfanns muren efter sockengränsen och i söder en dubbelmur som markerar naturreservatets gräns men som sannolikt ursprungligen utgjort en äldre ägogräns. Därutöver identifierades i undersökningsområdets norra del muren efter den gamla inägogränsen och i söder en mur från en 1900-tals fastighetsgräns som inte längre är i bruk. Av dessa murar är det enbart muren efter inägogränsen som kan anses varaktig övergiven och uppfylla lagens rekvisit för bedömningen av fornlämning. Övriga murar kan ses som övriga kulturhistoriska lämningar med anledning de att de olika murarna visar på olika faser av hur landskapet har organiserats under historisk tid.

Inledning

Med anledning av att ELB Kraft AB ansökt om tillstånd för ingrepp av fornlämningarna RAÄ L1957:21, L1957 271 samt 1958:7881 i Borgholms kommun på Öland, i samband med nedgrävning av elkablar, beslutade Länsstyrelsen i Kalmar att ingreppet kan genomföras förutsatt att det skedde under arkeologisk schaktövervakning (Länsstyrelsen i Kalmar län Dnr: 431-871-2021). ELB Kraft AB ansökte om tillstånd till ingrepp i fornlämningar med anledning av ny kabeldragning under mark utmed ledningsgata, genom aktuella fornlämningar.

Aktuell schaktgrävning kom att beröra kanten på två sedan tidigare registrerade fornlämningsområden L1958:7881 längst i norr och L1957:21 i mitten, registrerade som områden med fossil åkermark samt en stensträng L1957:271 längst i söder.

L1957:21 belägen ungefär i mitten av undersökningsområdet utmärker sig på flera sätt. Dels genom kombinationen av röjningstensområden i stensträngsbygd, dels genom att i området det även finns en husgrund registrerad L1957:571, samt att en av stensträngarna anses ingå i ett omfattande

Figur 2. Arbetsbild: arkeolog Ivonne Dutra Leivas och grävmaskinist Morgan Lang står vid mur 2 och planerar inför schaktningsarbetet. Foto från norr.

hågnadssystem L1957:13 som har en västlig utbredning och består av över 50 stensträngar med en sammanlagd längd på ca. 10 400 m. L1957:21 har också pekats ut en sammanhängande komplex som utgör ett bra exempel på bebyggelse och näring från äldre järnålder (Länsstyrelsen i Kalmar län 2003).

Arbetet med schaktövervakningen tilldelades Museiarkeologi sydost, Kalmar läns museum, genom direktval. Schaktövervakningen genomfördes av två arkeologer den 18–19 oktober 2022.

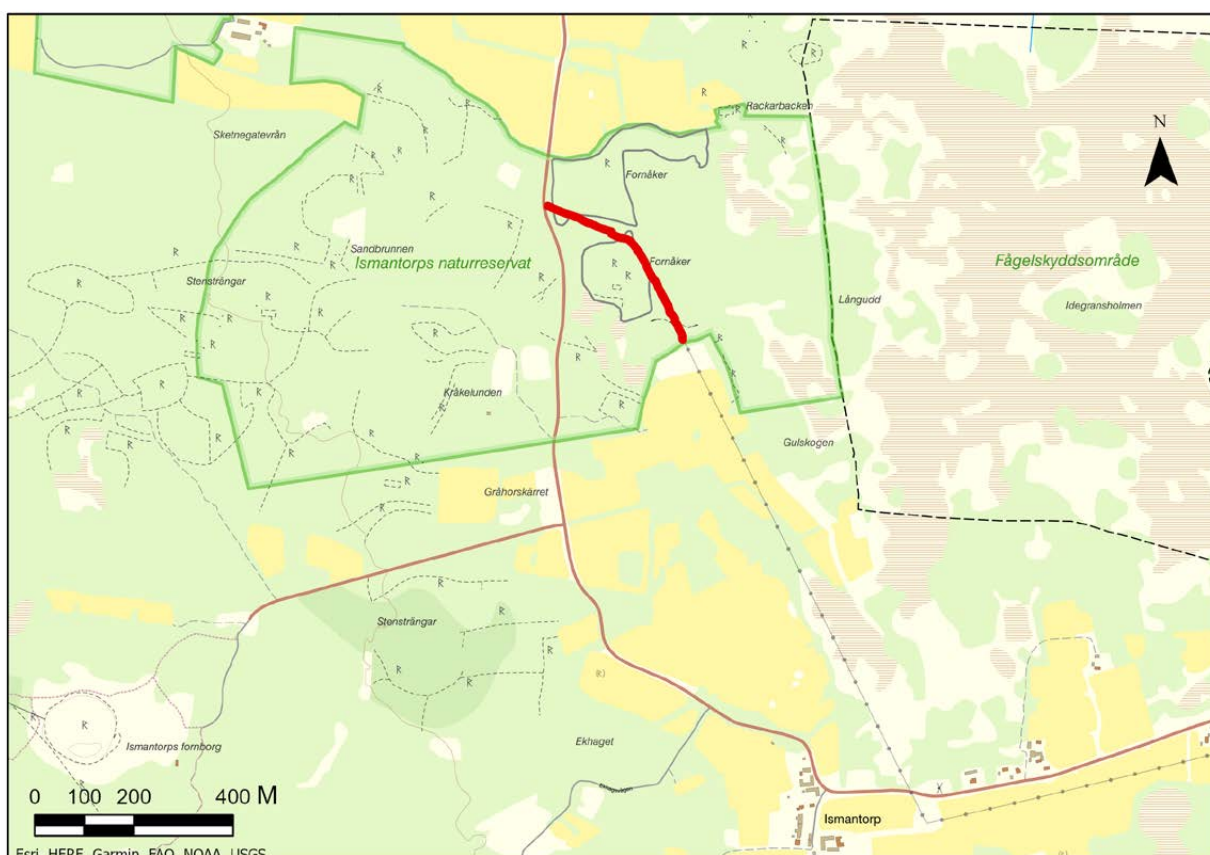
Schaktövervakningen syftade i första hand till att fortlöpande dokumentera eventuella lämningar som berörs av schaktgrävningen. I undersökningsplanen angavs att tidigare okända lämningar skulle emellertid kunna bidra med nya kunskaper och eventuellt kunna påvisa stratigrafiska relationer som skulle kunna vara av intresse. Eventuella dateringar skulle även ha kunnat understödja områdets mera exakta brukningstid som hade varit särskilt intressanta i relation till Ismantorps fornborgs och dess brukningstid.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet låg inom ett område som år 2003 förklarades som naturreservat, Ismantorps naturreservat (Länsstyrelsen i Kalmar län 2003). Naturreservatet ingår i vad som kallas Mittlandsskogen på centrala Öland som utgör ett av landets största sammanhängande lövskogsområden. Området för schaktövervakning låg i naturreservatets östra del utmed en ledningsgata som i väster ansluter till Vedbygatan och som går i SO-riktning mot Ismantorps by (fig. 3). Led-

ningsgatan som vid undersökningstillfället var till stora delar beväxt med tät sly bryter igenom den lövtäta skogen som i de här delarna av naturreservatet kännetecknas av björk och klen ek.

Inom naturreservatet återfinns höga kulturhistoriska värden i form av omfattande lämningar efter framför allt järnålderns agrara kulturlandskap. Fornlämningarna inom reservatet utgörs av främst stensträngar, men även husgrunder, fossil

Figur 3. Översiktskarta över Ismantorp. Området för naturreservatet är markerad med grön linje. Schaktet är markerad med röd linje längs med elledningen och berör från norr fossil åker L1958:7881, L1957:21 samt stensträngar L1957:271 längst i söder.

åkermark med bland annat odlings-/röjningsrösen samt gravar. Flera av dessa lämningar var kända sedan tidigare men flera nyregistrerades vid en inventering av reservatområdet år 2001. Den här typen av fornlämningskomplex som innehåller olika typer av lämningar anses generellt av stort nationellt intresse. Särskilt intressant för området är dess agrara karaktär i förhållande till bebyggelsen i Ismantorps fornborg L1957:426, daterad till äldre järnåldern (Andrén 2013:81f).

Ismantorps borg, som för övrigt är den mest kända fornlämningen i närområdet, är beläget ca. 1,4 km. sydväst om aktuellt undersökningsområde. Fornborgen är mest känd för att vara en av de större fornborgarna på Öland som med sina husgrunder också anses vara en av de bäst bevarade fornborgarna på ön. Trots det karaktäristiska agrara landskapet som omgärdade Ismantorps fornborg under järnåldern kännetecknas området idag mer av utmarkskaraktär genom bland annat den täta skogen.

Ismanstors ägor är belägna i Långlöts sockens västra del och avgränsas av Högsrum socken i norr, och Runsten socken i söder. I väster avgränsas Ismantorp av ett område som tidigare har ingått i Högsrum socken men som har överförs till Gärdslösa socken (Schultze 1991:9). I öster avgränsas Ismantorp av ett större våtmarksområde som kallas för Amundsmosse, som idag utgör ett fågelskyddsområde (Ring 2021). Ismantorp omnämns som *Ysmundetorp* för första gången 1539, men redan 1541 omnämns området som Ismantorp (DMS Öland:161). I historisk tid har reservatsområdet till stora delar utgjorts av ängs- och betesmark och det historiska agrara landskapet utmärker sig idag genom de många stenmurar som genomkorsar naturreservatet och som utgör gamla inägo- eller sockengränser. Dessa anses i vissa fall till och med kunna ha medeltida anor (Länsstyrelsen i Kalmar län 2003).

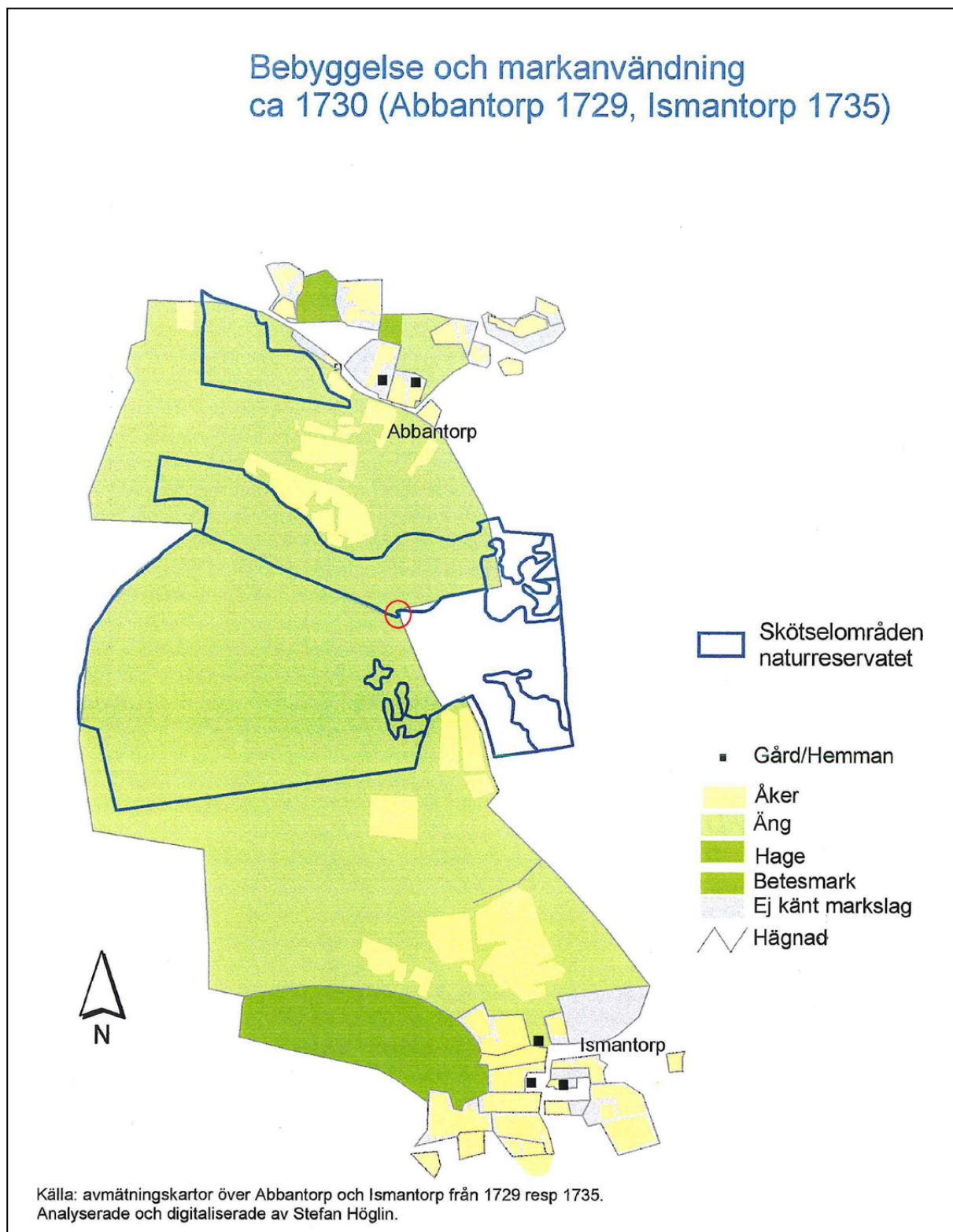
En kartanalys (se fig. 4) över historiska kartor över naturreservatet visar att de östliga delarna av undersökningsområdet under 1700-talet inte

upptogs i avmätningsskarta, varför området kan antas ha utgjort utmarksområde ända fram till enskiftet på 1800-talet. Enskifteskartorna från 1800-talet uppger emellertid att dessa östliga delar är utan skog men ändå beväxt med ”små ek och hasselskog” (Länsstyrelsen i Kalmar län 2003). I enskifteskartan från 1807 kallades området dessutom för ”Ekshagen” (Lantmäteriet: Enskifteskartan 1807). Alltsedan åtminstone 1930-talet har de så kallade lövängarna, som tidigare kännetecknat Mittlandsskogen, till stora delar försvunnit och ersatts av igenväxande skog. Detta gäller inte minst aktuellt undersökningsområde.

Schaktövervakningen kom alltså att genomföras i Ismantorps nordöstra delar, dels längs med den stenmur som utgör sockengränsen mellan Långlöt socken och Högsrums socken i norr, dels i den sedermera så kallade Ekshagen öster om den gamla inägo- eller sockengränsen.

Schaktövervakningen kom att beröra kanten på två sedan tidigare registrerade fornlämningsområden, registrerade som områden med fossil åkermark: L1958:7881 bestående av 1 fossilåker, 9 stensträngar samt 2 röjningsröse; och L1957:21 bestående av 10 röjningsröseområden och två stensträngar. Längst i söder kom schaktet att även korsa det tidigare registrerade stensträngen L1957:271.

Särskilt L1957:21 utmärker sig på flera sätt. L1957:21 har till exempel pekats ut som en sammanhängande komplex som utgör ett bra exempel på bebyggelse och näring från äldre järnålder på Öland (Länsstyrelsen Kalmar län 2003:3). Dels genom kombinationen av röjningstensområden i stensträngsbygd, dels genom att i området det även finns en husgrund registrerad L1957:571, samt att en av stensträngarna som har bedömts ingå i det omfattande och häpnadsväckande hägnadssystemet L1957:13, som breder ut sig i väster. Hägnadssystemet L1957:13 omfattar ett 50-tal stensträngar med en sammanlagd längd på över 10 000 m. Möjligen skulle även den stensträng L1957:271 som berördes av schaktövervakningen kunna höra samman med detta omfattande hägnadssystem.

Figur 4. Bearbetad karta. Ur: "Beslut och skötselplan för Naturreservatet Ismantorp" (Länsstyrelsen i Kalmar län 2003). Röd ring markerar var sockengräns (inmätt och beskriven som mur 14 och mur 15) och inägo­gräns (inmätt och beskriven mur 16 och mur 17) möts.

Genomförande

Museiarkeologis sydost, Kalmar läns museum, schaktövervakade en ca. 405 m lång och 0,7 m bred schakt som gick utmed ledningsgatan i de nordöstra delarna av Ismantorps naturreservat, fastigheten Ismantorp 2:4. Schaktövervakningen genomfördes under två dagar av två arkeologer mellan den 18–19 september 2022.

Första arbetsdagen inleddes med en säkerhetsgenomgång utifrån den upprättade arbetsmiljöplanen för lokalen. Genomgången genomfördes av Karin Alfredsson från Krafringen tillsammans med skyddsombud. Deltog gjorde arkeologer och grävmaskinister som skulle genomföra grävarbetet.

Arbetet fortsatte med inventering av sträckan, av både arkeologer och maskinister, dels för att bedöma grävmaskinernas framkomlighet, dels undersöka om det utmed sträckan fanns tidigare ej registrerade ovan mark synliga fornlämningar. Det planerade schaktet skulle grävas på den västra sidan av den befintliga luftledningen utmed ledningsgatan. Ganska snart konstaterades att det fanns fler kulturhistoriska lämningar på den västra sidan om luftledningen men att också framkomligheten för grävmaskinerna var bättre på den östra sidan om luftledningen, varför beslut fattades om att förlägga schaktet på den östra sidan om luftledningen. Längst i söder fanns en kraftig stenmur, inmätt som mur 2 samt en intilliggande stenvall, inmätt som stenvall 1, som visade sig hindra framkomligheten från söder för grävmaskinerna. Därför togs även beslut om att maskinerna skulle ta sig in i undersökningsområdet från norr. I norr fanns också en stenmur, inmätt som mur 15, som hindrade framkomlig-

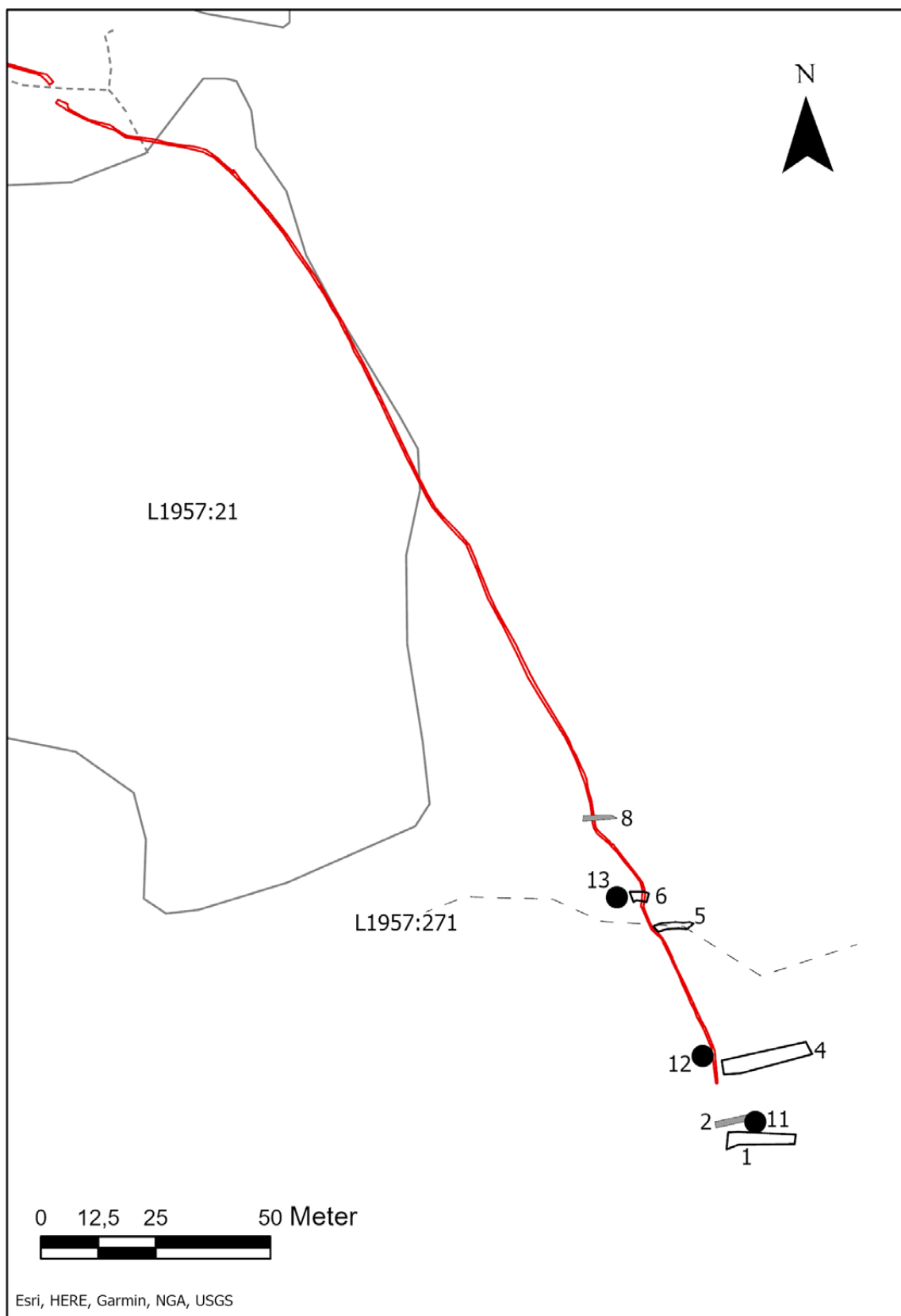
heten för maskinerna. Denna mur som utgjorde sockengränsen mellan Högsrum socken och Långlöt socken var emellertid inte lika kraftigt byggd. Här bestämde sig maskinisten för att göra en öppning i muren. Detta ingrepp i muren för sockengränsen dokumenterades för framtiden.

Den av Länsstyrelsen angivna undersökningsområde angav endast de delar av ledningsdragningen som skulle schaktövervakas. Ledningsdragningen skulle emellertid fortsätta utan schaktövervakning utanför det utpekade undersökningsområdet. Schaktningsarbetet inleddes i undersökningsområdet södra del drygt 8 meter norr om ovannämnda stenmur 2.

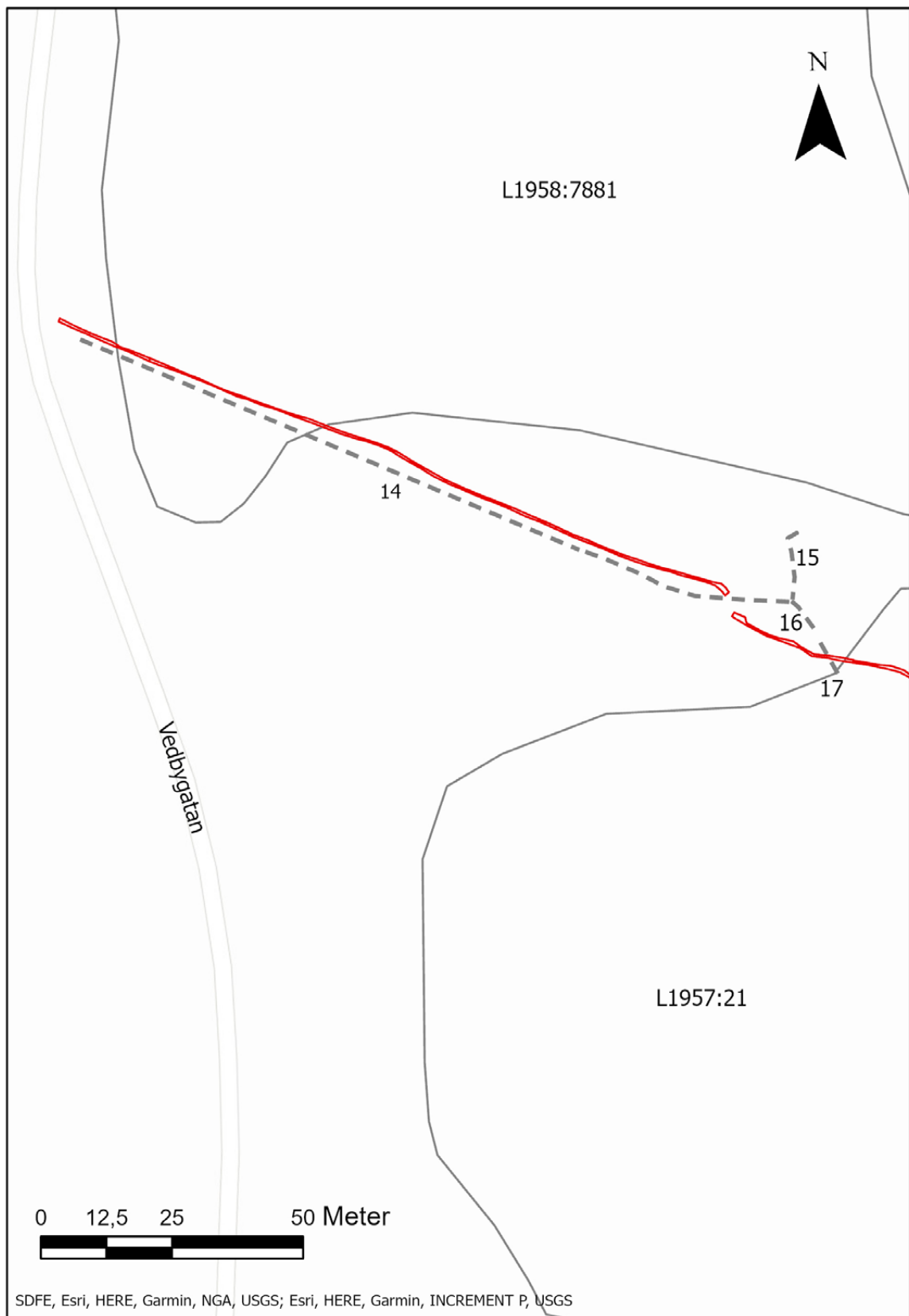
För att undvika ingrepp av stenvall 1 och mur 2 samt även stenmur 14 kommer det att borraras under dessa för fortsatt kabeldragning.

Schaktet grävdes från söder i nordnordvästlig riktning i cirka 230 meter och innan schaktet vek av i nordvästlig riktning och fortsatte i ytterligare en 175 meter, nästan ända fram till Vedbygatan. Schaktet var uppdelad i två delar (fig. 5 & 6) med anledning av att man invid stenmuren för sockengränsen, vid det parti inmätt som mur 14 och där kabeln skulle komma att dras, beslutade man sig för att borra under muren, i stället för att gräva sig igenom den.

Schaktgrävningen med maskin övervakades kontinuerligt av en arkeolog, medan den andra arkeologen dokumenterade eventuella lämningar, mätte in schaktet varefter schaktningen framskred samt fotograferade fortlöpande lämningarna och arbetet. Efter dokumentationen tog grävmaskin

Figur 5. Schaktplan med det södra schaktet i rött samt inmätta och numrerade arkeologiska objekt. (jfr. Tabell 1).

Figur 6. Schaktplan med det norra schaktet i rött och streckad linje visar inmätta murar (jfr. Tabell 1).

nummer två vid och lade ned kabeln samt lade igen schaktet.

Schaktet kom endast att beröra ovan mark synliga lämningar som i princip saknade profil eller djup varför samtliga identifierade lämningar endast dokumenterades i plan med hjälp av inmätning med GPS samt digitalfoto. På grund av svår framkomlighet och tät sly i undersökningsområdet var de få arkeologiska objekt som kunde dokumenteras i plan i sin helhet. Flera av de inmätta arkeologiska objekten fortsatte dessutom utanför aktuell

ledningsgata, varpå de inte blev inmätta i sin helhet. Inga arkeologiska lämningar anträffades under torven som inte var redan synliga ovanmark.

All inmätt data med GPS har registrerats i det digitala systemet IDA (*Instant field documentation system and Availability*). Inmätt data har sedan bearbetas i ArcGis Pro. Digitala foton registrerades i fotoenlig databas som förvaras vid Kalmar läns museum. All dokumentation kommer att förvaras på Kalmar läns museums och inordnas i det topografiska arkivet.

Resultat

Förutom att området var svårtillgänglig på grund av tät med växlighet, var området också väldigt stenigt. Torven var som tjockast 0,2 meter och direkt under torven framträdde undergrunden som mestadels kännetecknades av väldigt stenig moig

sand, bitvis väldigt blockig med kalkstensblock. I de nordvästra delarna övergick moränen emellertid till fin gul sand. Schaktet var över lag mellan 0,7–1 m bred och 0,8 m djup.

Kontext	Typ	Beskrivning
1	Stenvall	Stenvall, odlingssten i anslutning till röse 11. Hela utbredningen ej inmätt.
2	Mur	Stenmur i Ö-V riktning i flera skift. Det kommer att borraras under muren för att dra ledning. Utbredning fortsätter utanför undersökning område.
4	Stensträng	Stensträng, flack med stenar $\leq 0,2$ m, fortsätter i östlig riktning.
5	Stensträng	Mindre flack stensträng som endast delvis var synlig ovan mark. I den västra änden låg en större stenbumling. Inmätning överensstämmer med L1957:271.
6	Stensträng	Stensträng som ansluter till röse 13 i väster med stenar i varierad storlek.
8	Mur	Mur i Ö-V riktning som fortsätter utanför undersökningsområde men som var raserad innanför ledningsgata. Schaktet bröt igenom inom raserad parti.
11	Röse	Odlingsröse, inmätt med mittpunkt, ca. 4 m i diam.
12	Röse	Odlingsröse, inmätt med mittpunkt, ca. 5 m i diam.
13	Röse	Inmätt ungefär i mitten på större ovalt odlingsröse/del av stenmur. Svårt att avgöra då den är överväxt med sly samt att man har lagt ris ovanpå. Utgörs av ett blandat stenmaterial, större 0,5 m i diam stenar och mindre. 0,6 m hög och 3 m bred.
14	Mur	Sockengräns, sammanhörande med 15.
15	Mur	Sockengräns, sammanhörande med 14. Den delen av sockengränsen som viker av mot norr. I denna del av sockengränsen bröt sig maskin igenom för att ta sig ned till undersöknings södra delar.
16	Mur	Inägo-gräns som fortsätter i sydlig riktning.
17	Mur	Inägo-gräns som fortsätter i sydlig riktning.

Tabell 1. Tabell över registrerade lämningar.

Figur 7. Röse 11 och ledningsgata. Foto från sydöst.

Vid schaktövervakningen dokumenterades sammanlagt 11 kulturhistoriska objekt varav en stenvall, tre odlingsrösen, tre stensträngar samt fyra murar.

Stenvall

Stenvallen anträffades utanför schaktområdet längst i söder. Den var uppbyggd av röjningssten och tycktes höra samman med röse 11.

Stensträngar

Av dessa kan endast stensträng 5 bedömas vara förhistorisk och den samma som L1957:271. Inom schaktövervakningsområdet framträdde L1957:251 tämligen diffus, bland annat var den gles och väldigt flack. Precis var schaktet bröt igenom stensträngen fanns en större sten, annars och framför allt i väster var stensträngen tämligen osynlig i den täta växligheten.

I enskifteskartan från 1807 framgår svagt äldre ägo gränser som vid 1807 redan hade övergivits. Läge och riktning på stensträng 4 överensstäm-

mer delvis med en sådan svagt markerad gräns från enskifteskartan. Möjligen skulle därför stensträng 4 kunna utgöra en rest efter en äldre gränsmarkering.

Stensträng 6 har bedömts höra samman med röse 13 som har en oklar tolkning och bland annat har tolkats som en möjlig rest efter en stenvall. Stensträngen liksom röset kan alltså utgöra rester efter en stenvall eller röjd sten efter detsamma.

Röjningrösen

Sammanlagt registrerades tre rösen. Samtliga var kraftigt överväxta med sly och svåra att dokumentera. Samtliga rösen mättes in med hjälp av mittpunkter. Schaktet lades på sådant sätt att rösen kunde undvikas varför inga blev undersökta i sin helhet.

Röse 11 (fig. 7) påträffades söder om schaktet inklämd mellan stenvall 1 och mur 2. Sannolikt hör stenvallen och röset ihop.

Röse 12, precis som stensträng 4, är belägen där en äldre ägogräns tycks ha gått. Möjligen skulle detta röse, precis som röse 13 kunna innehålla röjningssten efter äldre stenmurar.

Röse 13 hör samman med stensträng 6 och möjligen skulle röset tillsammans med stensträngen också kunna tolkas som röjningssten efter någon form av stenmur.

Murar

Sammanlagt registrerades fyra stenmurar.

Mur 2 (fig. 8) framkom söder om undersöknings-schaktet och markerade den södra gränsen för naturreservatet men som sannolikt innan naturreservatets tillkomst redan utgjort en fastighetsgräns. Muren är kraftig byggd och utgörs av en dubbelmur. Elstängsel på den norra sidan om muren visar att gränsen fortfarande är i bruk.

Även mur 8 (fig. 9) framkom i schaktets södra delar. Denna mur fortsatte utanför ledningsgatan, framför allt i västlig riktning. Inom lednings-

gatan var muren raserad och schaktet lades inom raserad parti. Till skillnad från mur 2 utgjordes denna av en enkelmur. Läget på denna överensstämmer med en fastighetsgräns som finns utritad på den ekonomiska kartan över Ismanstop från 1942 (Lantmäteriet: ekonomiska kartan 1942). Denna mur bör således ha tillkommit mellan enskifteskartans från 1820 tillkomst (Lantmäteriet Enskifte kartan 1820) och utritningen av den ekonomiska kartan från 1942.

I de nordvästra delarna av undersökningsområdet följde schaktet i princip sockengränsen mellan Långlöt socken och Högsrum socken. Socken-gränsen (fig. 10) utgjordes av en enkelmur. Muren mättes in som två linjer, mur 14 och mur 15. Den östra delen av muren inom undersökningsområdet vek av mot norr innan sockengränsen och mur fortsatte i östlig riktning. Detta parti som vek av mot norr mättes in som mur 15. Det var också genom detta parti som grävmaskinen bröt sig igenom för att kunna ta sig till undersökningsområdets sydligaste del.

Figur 8. Mur 2. Foto från nordväst.

Figur 9. Mur 8. Foto från nordväst.

Figur 10. Sockengräns (mur 15 och i bakgrunden mur 14). Foto från nordöst.

Vid partiet som sockengränsen viker av mot norr korsar sockengränsen även en äldre inägo­gräns för Ismantorps ägor. Området öster om denna gräns utgjordes av det område som i enskifteskartan kom att benämnas för Ekhagen. Denna inägo­gräns, som gick i sydostlig riktning, visade sig i landskapet genom en stenmur. Inom undersökningsområdet dokumenterades berörda delar av denna stenmur. Dessa utgjordes av en enkelmur med passage (se fig. 11). Muren mättes därför in som linje i två sektioner, mur 16 och mur 17. Schaktet gick igenom den södra delen av passagen, genom mur 17. Framför allt inom ledningsgatan var denna del av inägo­gränsen raserad varför schaktet förlades i de redan skadade delarna. Det var emellertid tydligt att stenmuren fortsatte i sydostlig riktning utanför ledningsgatan.

Figur 11. Passage genom inägo­gräns (mur 16 och mur 17). Foto från söder.

Tolkning och åtgärdsförslag

Genom att lägga schaktet på luftledningens östra sida respektive norra sida, i stället för den västra sidan respektive södra sidan, minskade ingreppen på lämningarna längs med ledningsgatan.

Inom registrerade fornlämningsområden L1957:21 och 1958:7881, tidigare registrerade som fornåker, kunde inga lämningar konstateras. Däremot gick schaktet genom det tidigare registrerade stensträngen L1957:271. Stensträngen visade sig dock vara väldigt flack och gles inom undersökningsområdet. I övrigt kunde inga andra förhistoriska lämningar konstateras.

Däremot identifierade schaktövervakningen spår efter äldre gränsmarkeringar. De norra delarna av undersökningsområdet karaktäriseras av stående murar som markerar gränser som återfinns i det historiska kartmaterialet, medan undersökningsområdets södra delar är mera oklara. Här återfanns, förutom stensträngen L1957:271, sentida gränsmarkeringar samt röjningar efter eventuella äldre gränsmarkeringar.

I norr återfanns mur 16 och mur 17 som hör samman och som har tolkats ingå i Ismantorps äldre inägo gräns. Denna inägo gräns framgår i avmätningsskattan från 1737 samt enskifteskattan från 1807 och 1820 (Lantmäteriet: Avmätningsskatta 1737; Enskifteskattan 1807 & 1820). I avmätningsskattan för Ismantorp från 1737 upptas inte området öster om denna gräns, varför området öster om gränsen kan antas utgjort utmark. Däremot tas området öster om inägo gränsen med i enskifteskattan från 1807 och benämns då för ”Ekhagen”. Denna inägo gräns anslöt i norr till

Figur 12. Arbetsbild. Foto från söder.

sockengränsen mellan Långlöt socken och Högsrum socken. Denna gräns manifesteras än idag i landskapet genom stående stenmurar, inmätta som mur 14 och 15. Fortsättningen på dessa murar, inägo gränsen såväl som sockengränsen, fortsätter utanför undersökningsområdet. Fortsättningen på dessa murar kan man bland annat följa i terrängskuggningskattan från Landmäteriet (RAÄ Fornsök).

Undersökningsområdets södra delar där L1957:271 återfanns är som ovan nämnt mera diffusa. Här återfanns vid schaktövervakningen dels tämligen sentida stenmurar dels mera diffusa gränsmarkeringar i form av stensträngar och röjningsrösen. Bland de tydligaste strukturerna finns de sentida murarna, mur 2 och mur 8. Mur 2 ligger i söder, och utanför schaktningsområdet, som utgör naturreservatets södra gräns, kan anses fortfarande vara i bruk. Invid denna stenmur ligger röse 11 som i sin tur avgränsas i söder av stenvall 1. Mur 8, som kännetecknades av en enkelmur försatte utanför undersökningsområdet. Murens placering överensstämmer väl med en fastighetsgräns i ekonomiska kartan från 1942, varför denna mur bör ses som tämligen sentida. Däremot har vi röse 12 och stensträngsliknande lämning 4 som var belägna i vad som på enskifteskartan från 1807 ser ut som en äldre gränsmarkering, men som inte anges som en ägogräns som är i bruk vid tiden för kartans tillkomst. Möjligt skulle därför stensträng och röse tillsammans kunna utgöra en rasing efter en äldre mur som markerade en äldre gräns. Även röse 13 och stensträng 6 skulle kunna tolkas som röjningssten efter äldre murar men för dessa finns inga markeringar i det historiska kartmaterialet som skulle kunna kopplas till dessa.

Sammantaget kan man säga att lämningarna utmed sträckningen för schaktövervakningen utgör exempel på olika faser av hur det agrara landskapet har formats under olika tider i området, från järnålder ända fram till våra dagar. Den förhistoriska fasen representerades av L1957:271, som inom området för schaktövervakningen var både flack och gles. De historiska faserna fanns framför allt representerade i form av stående murar. Dels har vi inägoegränsen som tillsammans med

det historiska kartmaterialet visar på förändringar i nyttjande av utmarker, dels visar spåren av raserade murar på äldre gränsmarkeringar som inte lika tydlig framgår i det historiska kartmaterialet. Till dessa kan röjningsrösen och stensträngar räknas som tolkas vara från historisk tid. Mur 8 representerar förändringar av fastighetsgränser under 1900-talet. Slutligen sockengränsen i norr liksom fastighetsgränsen tillika gränsen för naturreservatet i söder som utgör markeringar som än idag kan anses vara i bruk. Dessa murar och gränser visar emellertid på lång kontinuitet för hur landskapets har organiserats under historisk tid.

Stensträng 5, registrerade som fornlämning L1957:271 kan med dess form och utbredning bör härledas till järnåldern. Stenvall 1 och röse 11 som ligger söder om mur 2 och gränsen för naturreservatet, samt stensträngarna 4 och 6 som bedöms sammanhörande med rösena 12 respektive 13 talar för äldre röjningar från äldre tiders bruk som är varaktigt övergivet och bildar tillsammans ett röjningsröseområde. Även inägoegränsen inmätt som mur 16 och mur 17 bör anses tillkommit tidigare än 1850 och i varje fall sedan 1900-talets första hälft anses vara en varaktig övergiven gränsmarkering. Därför är bedömningen att dessa lämningar bör utgöra fornlämningar.

Däremot mur 8 som utgör en gränsmarkering som inte längre är i bruk uppfyller inte lagens åldersrekvisit om tillkomst före 1850 och bör därför bedömas som övrig kulturhistorisk lämning. Murarna 14 och 15 för sockengränsen i norr liksom mur 2, gränsen i söder för naturreservat, bör å andra sidan ses som gränsmarkeringar som ännu är i bruk och är därför inte övrig kulturhistorisk lämning.

Referenser

Andrén, A. 2013. *A biography of Ismantorp. I: "Tracing old Norse Cosmology. The world tree, middle earth, and the sun in archaeological perspectives"*. Vägar till Midgård 16. Lund.

DMS 4:3. Axelsson, R., Janzon, K. & Rahmqvist, S. 1996. *Det medeltida Sverige. Band 4, Småland: 3. Öland*.

Ring, C. 2021. *Amunds mosse. Kulturmiljöutredning*. Kalmar läns museum. Arkeologisk rapport 2021:23. Kalmar.

Schultze, H. 1991. Högrums socken. I: *Ölands järnålders gravfält. Volym III*. Kalmar.

Kartor och arkiv

Lantmäteriet: Kalmar län, Långlöt sn. Ismantorp
Enskifteskarta 1807.

Lantmäteriet: Kalmar län, Långlöt sn. Ismantorp
Enskifteskarta 1820.

Lantmäteriet: Kalmar län, Långlöt sn. Ismantorp
Ekonomiska kartan 1942 4H 8a

Länsstyrelsen i Kalmar län. 2003, Beslut och skötselplan för naturreservatet Ismantorp. Borgholm kommun, Kalmar län. Dnr: 511-6087-94

RAÄ. Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/> Hämtat 2021-11-15

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-871-2021
Kalmar läns museums dnr:	33-208-21
Projektnummer KLM:	A2021/51
Uppdragsgivare:	El Kraft c/o Patrik Johansson, 352 34 Växjö
Landskap:	Öland
Kommun:	Borgholm
Socken:	Långlöt/Högsrum
Fastighet:	Ismanstorp 2:4
Fornlämningsnr:	L1957:21, L1957:271 & L1958:7881
X koordinat:	6291297 (N)
Y koordinat:	601572 (E)
Latitud:	56.754023
Longitud:	16.661175
M ö h:	25 m ö.h.
Fältarbetstid:	18–19/10–2021
Antal arbetsdagar:	2
Personal:	Ivonne Dutra Leivas (projektledare) & Sandra Lundholm (arkeolog) samt Morgan Lang, Simon Wahlgren (grävmaskinister)
Foto, Du-nummer:	Du 371:1–41
Tidsålder:	Järnålder – historisk tid
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	RTK-GPS. Koordinatsystem SWEREF99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder.	27
---	----

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder

Fotolista digitala bilder

Landskap: Öland
Socken: Långlöt, Högsrum
Fastighet: Ismanstorp 2:4

Schaktövervakning 2021

DU 371

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Stenmur 2	NV	2021-10-18
2	Stenmur 2	V	2021-10-18
3	Arbetsbild. Ivonne går över muren 2	SO	2021-10-18
4	Odlingsröse 11	NV	2021-10-18
5	Odlingsröse 11	SÖ	2021-10-18
6	Arbetsbild Ivonne Dutra och Morgan Lang (maskinist)	N	2021-10-18
7	Stenmur 2	NV	2021-10-18
8	Stenmur 2	NVN	2021-10-18
9	Raserad stenmur 8	NV	2021-10-18
10	Raserad stenmur 8	N	2021-10-18
11	Raserad stenmur 8	SÖ	2021-10-18
12	Raserad stenmur 8	SÖ	2021-10-18
13	Genombruten stenmur 15	N	2021-10-18
14	Genombruten stenmur 15	N	2021-10-18
15	Ledningsgatans NÖ-del	Ö	2021-10-18
16	Arbetsbild vid schaktning invid L1957:271 inmätt som kontext 5.	S	2021-10-18
17	Schaktning av L1957:271 inmätt som kontext 5.	S	2021-10-18
18	Arbetsbild vid schaktning invid L1957:271 inmätt som kontext 5.	S	2021-10-18
19	Arbetsbild vid schaktning invid L1957:271 inmätt som kontext 5.	S	2021-10-18
20	Schaktkant invid röse 12	Ö	2021-10-18
21	Schaktkant invid röse 12	Ö	2021-10-18
22	Schaktningsövervakning invid röse 12	SÖ	2021-10-18
23	Schaktningsövervakning invid röse 12	SÖ	2021-10-18
24	Schaktgrävning med skopa	SÖ	2021-10-18
25	Arbetsbild. Sandra Lundholm i schaktet med mätinstrument.	NV	2021-10-18
26	Översiktsbild med maskinist Simon	NV	2021-10-18
27	Schaktprofil vid stensträng 6	Ö	2021-10-18
28	Schaktprofil vid raserad stenmur 8	V	2021-10-18
29	Schaktprofil vid raserad stenmur 8	V	2021-10-18
30	Arbetsbild. Sandra Lundholm schaktövervakar	S	2021-10-18
31	Utvidgad schakt vid stenmur 14 för borrhning under mur.	S	2021-10-19
32	Utvidgad schakt vid stenmur 14 för borrhning under mur.	S	2021-10-19
33	Schaktning vid raserad del av stenmur 17. Schaktprofil	NV	2021-10-19
34	Genombruten stenmur 15. Sandra Lundholm schaktövervakar i bakgrunden.	NO	2021-10-19
35	Ivonne Dutra schaktar längsmed stenmur 14. Stenmur 14 syns inte i bild på grund av all vxälighet.	Ö	2021-10-19
36	Passage mellan stenmur 16 och 17	NÖ	2021-10-19

Sida 1 av 2

Nr	Motiv	Från	Datum
37	Passage mellan stenmur 16 och 17	NÖ	2021-10-19
38	Passage mellan stenmur 16 och 17	NÖ	2021-10-19
39	Passage mellan stenmur 16 och 17 från ovan	S	2021-10-19
40	Passage mellan stenmur 16 och 17	SV	2021-10-19
41	Schaktprofil längsmed stenmur 14 i bakgrunden		2021-10-01

Du371_1

Du371_2

Du371_3

Du371_4

Du371_5

Du371_06

Du371_7

Du371_8

Du371_9

Du371_10

Du371_11

Du371_12

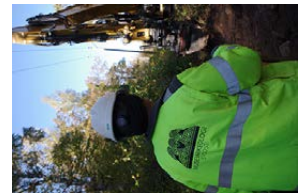
Du371_13

Du371_14

Du371_15

Du371_16

Du371_17

Du371_18

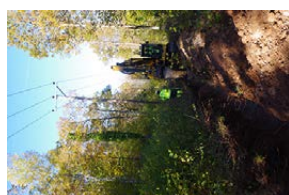
Du371_19

Du371_20

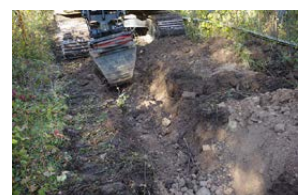
Du371_21

Du371_22

Du371_23

Du371_24

Du371_25

Du371_26

Du371_27

Du371_28

Du371_29

DU371_30

Du371_31

Du371_32

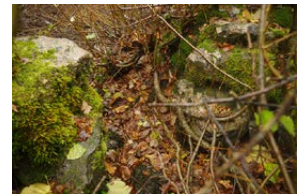
Du371_33

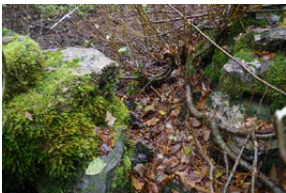
Du371_34

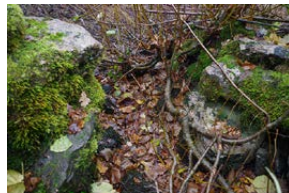
Du371_35

Du371_36

Du371_37

Du371_38

Du371_39

Du371_40

Du371_41

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

